

PRETENDENTŲ Į TEISĖJUS ATRANKA, TEISĖJŲ SKYRIMAS IR TEISĖJŲ KARJERA

[...] Konstitucija nesuponuoja galimybės nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenys, išlaikę atitinkamą egzaminą ar egzaminus ir įtraukti į kandidatų tapti teisėjais sąrašus, būtų kaip nors reitinguojami, būtų sudaromos jų pirmumo ar kitokios eilės ir pan., kurios susaistytų Respublikos Prezidentą jam kreipiantis į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją patarimo dėl teisėjo paskyrimo.

(Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas)

[...] Respublikos Prezidento konstituciniai įgaliojimai kreiptis į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją patarimo dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų yra įgyvendinami išleidžiant atitinkamą Respublikos Prezidento dekretą.

(Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas)

[...] tais atvejais, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, kad ši patartų *inter alia* dėl atleidimo iš pareigų teisėjo, savo poelgiu pažeminusio teisėjo vardą, minėta speciali teisėjų institucija privalo ne tik įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis (veika) buvo, bet ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu (veika) tikrai pažemino teisėjo vardą. Jeigu teisėjas tikrai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija privalo patarti Respublikos Prezidentui atleisti tą teisėją iš pareigų. [...] Pabrėžtina, kad tokiais atvejais minėta speciali teisėjų institucija negali nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, turi įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų (jeigu atleidžiamas Aukščiausiojo Teismo teisėjas - turi įgaliojimus teikti jį Seimui atleisti, o jeigu atleidžiamas Apeliacinio teismo teisėjas - turi įgaliojimus prašyti Seimo pritarimo jį atleisti). Bet jeigu speciali teisėjų institucija konstatuoja, kad nors tam tikras teisėjo poelgis (veika) ir buvo, tuo poelgiu (veika) jis teisėjo vardo nepažemino, speciali teisėjų institucija negali patarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, negavęs tokio patarimo, negali jo atleisti iš pareigų, negali teikti Seimui jį atleisti (jeigu atleidžiamas Aukščiausiojo Teismo teisėjas), negali prašyti Seimo pritarimo jį atleisti (jeigu atleidžiamas Apeliacinio teismo teisėjas).

(Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas)

[...] teisėjas, kuriam tenka pareiga nagrinėti visuomenėje kylančius konfliktus, taip pat ir asmens konfliktus su valstybe, turi būti ne tik aukštos profesinės kvalifikacijos bei nepriekaištingos reputacijos, bet ir materialiai nepriklausomas, saugus dėl savo ateities. Teisėjo atlyginimo ir kitų socialinių (materialinių) garantijų konstitucinės apsaugos imperatyvas kyla iš Konstitucijoje (inter alia jos 109 straipsnyje) įtvirtinto teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo, kuriuo siekiama teisingumą vykdančius teisėjus apsaugoti tiek nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių poveikio, tiek nuo kitų valdžios įstaigų ir pareigūnų, politinių ir visuomeninių organizacijų, komercinių ūkinių struktūrų, kitų juridinių ir fizinių asmenų įtakos.

(Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas)

[...] asmuo į apylinkės teismo teisėjo pareigas pirmą kartą skiriamas penkeriems metams siekiant įvertinti, ar jis tinka dirbti teisėju. [...] šis terminas aiškintinas kaip teisėjo „įgaliojimų laikas“, kuriam pasibaigus, jeigu asmuo savo darbu ir elgesiu įrodė esąs tinkamas teisėjo darbui, sprendžiamas teisėjo paskyrimo įstatyme nustatytam ilgesniam įgaliojimų laikui klausimas.

(Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas)

[...] Konstitucija neįpareigoja įstatymų leidėjo nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad Konstitucijoje arba įstatymuose nustatytas laikas, kai pasibaigia teisėjo įgaliojimai, sutaptų su laiku, kai teisėjas sulaukia įstatyme nustatyto pensinio amžiaus: įstatymu gali būti nustatytas ir toks

teisinis reguliavimas, pagal kurį teisėjo įgaliojimų laikas gali pasibaigti jam nesulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį teisėjo įgaliojimų laikas gali pasibaigti po to, kai teisėjas sulaukia įstatyme nustatyto pensinio amžiaus.
(*Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas*)

[...] Jei Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, kad ji patartų dėl teisėjo paskyrimo, o šioji pataria Respublikos Prezidentui to asmens neskirti teisėju, Respublikos Prezidentas pagal Konstituciją negali to asmens paskirti teisėju.
(*Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas*)

[...] asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos ir skiriamas teisėju, jeigu jis neatitinka kitų Teisėjų etikos taisyklių reikalavimų.
(*Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas*)

[...] demokratinėje teisinėje valstybėje teisininko profesijai – neatskiriama teisinės sistemos daliai yra keliami dideli reikalavimai, nes užtikrinti tokias fundamentalias teises vertybes kaip teisės viešpatavimas, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, teisė į teisingą teismą, teisinė pagalba ir kt. įmanoma tik tokioje teisinėje sistemoje, kurioje teisininkai turi būtina profesinę kompetenciją, kad tinkamai parengtų, aukštos profesinės kvalifikacijos teisininkų, *inter alia* teisėjų, profesinė veikla lemia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos teisine sistema. [...] teisininko profesija neatsiejama nuo aukštojo teisinio išsilavinimo, o aukščiausios kvalifikacijos teisininkai yra rengiami universitetuose, kad Vakarų teisės tradicijos šalyse nėra negalimas būtent universitetinio aukštojo teisinio išsilavinimo, o ne šiaip aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas tam tikrai teisinei profesinei veiklai, taip pat ir tam, kad asmuo galėtų būti teisėju. [...] teisėjų veikla nubrėžia gaires visai teisininko profesijai ir teisinei praktikai šalyje, todėl asmenims, norintiems būti teisėjais, teisinėje valstybėje gali ir turi būti keliami kuo didžiausi profesinės kvalifikacijos, taip pat ir teisinio išsilavinimo, reikalavimai (net jeigu tokie didžiausi profesinės kvalifikacijos reikalavimai nėra keliami kitiems teisininko profesijos atstovams), [...] įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymuose įtvirtinti ir tokį reikalavimą, kad pretendentai į teisėjo pareigas būtų įgiję aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, su kuriuo Vakarų teisės tradicijoje yra siejamas aukščiausios teisininko profesinės kvalifikacijos įgijimas.
(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] „aukštasis teisinis išsilavinimas“ – tai konstitucinė sąvoka; ji vartojama Konstitucijos 103 straipsnio 3 dalyje, kurioje apibrėžiami reikalavimai kandidatams į Konstitucinio Teismo teisėjus. Eksplicitinių nuostatų, apibrėžiančių reikalavimus kandidatams į Konstitucijos 111 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytų teismų teisėjus, Konstitucijoje nėra (išskyrus Konstitucijos 112 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad teisėjais Lietuvoje gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai). Tokį Konstitucijoje nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo, teisėjo ir teismų nepriklausomumo principų, konstitucinės asmens teisės kreiptis į teismą, kontekste, konstatuotina, kad aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas teisėjams, taigi ir asmenims, pretenduojantiems būti teisėjais, kyla iš Konstitucijos ir yra imperatyvus, jis taikytinas visiems minėtiems pretendentams, kad ir kokio teismo teisėjais tapti jie pretenduotų.
(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] Aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas pretendentams į teisėjus ir tai, kad įstatymuose gali būti įtvirtintas būtent aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas šiems asmenims, išplaukia ir iš oficialios konstitucinės teismo, kaip valstybės valdžios, kuri vienintelė formuojama profesiniu pagrindu ir kuriai vienintelei patikėta vykdyti teisingumą, doktrinos nuostatų [...]
(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenims, norintiems eiti

teisėjo pareigas, būtų keliami mažesni profesiniai reikalavimai, *inter alia* reikalaujama žemesnio išsilavinimo ir (arba) žemesnės kvalifikacijos, nei asmenims, norintiems verstis kitomis teisinėmis profesijomis (advokato, prokuroro, notaro, antstolio). Priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti ne tik išskirtinį teisėjo konstitucinį statusą, bet ir konstitucinę teisingumo vykdymo sampratą.

(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] nors aukštosios mokyklos pačios nustato teisės studijų programas ir dėl to šios programos gali būti gana įvairios (nes darbų pagal teisininko specialybę įvairovė yra didelė ir jai būdinga, kad skirtingiems darbams reikia skirtingo lygio aukštojo teisinio išsilavinimo), valstybė turi pareigą užtikrinti, kad pagal įvairias teisės studijų programas skirtingose aukštosiose mokyklose teikiamo aukštojo teisinio išsilavinimo lygis, žymimas atitinkamais kvalifikaciniais laipsniais, atitiktų tam tikrus vienodus aukštojo teisinio išsilavinimo kokybės standartus. Žinoma, prireikus (atsižvelgiant į įvairius svarbius veiksnius, *inter alia* į pokyčius teisinėje sistemoje ir Europos teisinėje erdvėje, tarptautinę praktiką) šie standartai būtų koreguojami.

(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] Atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus teisinio tikrumo, teisinio saugumo principus, tai, kad asmuo yra baigęs universitetines teisės krypties studijas, verčia daryti prezumpciją, jog jis gali pretenduoti dirbti darbą, kuriam reikalingas aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas (žinoma, jeigu jis atitinka visas keliamas sąlygas, kurios gali neapsiriboti vien aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimu, bet apimti teisinio darbo stažo, atliktos praktikos ir pan. reikalavimus). Tai pasakytina *inter alia* apie piliečius, kurie rengiasi pretenduoti į teisėjus. Vadinasi, aukštųjų mokyklų universitetinių teisės krypties studijų programos turi būti tokios, kad šias studijas baigusiu asmenų teorinis pasirengimas ir praktiniai gebėjimai (įgyti per studijų laiką) nekeltų abejonių, o jų įgyta profesinė kvalifikacija leistų jiems pretenduoti į pareigas (profesijas), kurias norint eiti (kuriomis norint verstis) reikia turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Todėl kad ir kokios būtų studijų formos, tam pačiam kvalifikaciniam laipsniui (profesinei kvalifikacijai) įgyti skirtų studijų programos apimtis turi būti ne mažesnė už nustatytą standartą, o šis standartas savo ruožtu turi būti orientuotas į [...] Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamą aukštųjų universitetinių teisės studijų branduolį [...] ir apimti visas tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis [...], o ne apsiriboti kuria nors viena teisės sritimi. Tik tokiu atveju aukštąsias teisės studijas baigusiam asmeniui pagrįstai bus pripažinta teisininko kvalifikacija.

(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] asmenims, siekiantiems įgyti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą pagal tokią studijų programą, nepakanka išklaudyti tam tikroms teisės sritims – vienam ar keliems teisės krypties studijų moduliams priskirtus studijų dalykus ir už juos atsiskaityti – jie turi išklaudyti būtent tokius teisės krypties studijų dalykus ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, be kurių jiems negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija, nes jų nebūtų galima pagrįstai laikyti turinčiais tinkamą profesinį teorinį pasirengimą ir praktinius gebėjimus, reikalingus savarankiškam teisiniam darbui [...] pagrindiniai studijų dalykai yra teisės teorija, teisės istorija, konstitucinė teisė, administracinė ir administracinio proceso teisė, finansų teisė, baudžiamoji ir baudžiamojo proceso teisė, civilinė ir civilinio proceso teisė, darbo teisė, tarptautinė viešoji teisė; Europos Sąjungos teisė, taip pat kad paprastai turi būti studijuojama daugiau teisinių disciplinų bei tam tikrų ne teisės krypties (socialinių, humanitarinių) studijų dalykų.

(*Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas*)

[...] asmeniui, pretenduojančiam į teisėjo pareigas, nepakanka vien Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytų pagrindinių – pirmosios pakopos teisės krypties studijų, skirtų tik teoriniams

profesijos pagrindams perteikti ir savarankiškam darbui būtiniems profesiniams įgūdžiams suformuoti; iš Konstitucijos kylantis aukštos teisėjo profesinės kvalifikacijos reikalavimas suponuoja tai, kad teisėjais tapti siekiantys asmenys turi būti įgiję tokį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kurį gali užtikrinti tik Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytos dvipakopės nuosekliosios teisės krypties universitetinės studijos (t. y. teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai) arba vientisosios teisės krypties studijos, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos.

(Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas)

[...] reikalavimas pretendentams į teisėjus turėti visavertį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą (būti baigus vienpakopės (vientisąsias) teisės krypties studijas, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos, arba turėti teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius), taikytinas visiems į teisėjo pareigas pretenduojantiems asmenims, taip pat ir tiems, kurie yra baigę Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytas trečiosios pakopos teisės krypties studijas – doktorantūrą ir yra įgiję teisės daktaro mokslinį laipsnį.

(Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas)

[...] į teisėjus pretenduojantiems asmenims, įgijusiems visavertį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, negali būti nustatyta dar kokia nors papildoma patikra, kad būtų išsiaiškinta, ar jie tikrai yra įvykdę visaverčiam aukštajam universitetiniam teisiniui išsilavinimui keliamus reikalavimus. Jų aukštojo mokslo diplomai, liudijantys vienpakopį universitetinį išsilavinimą arba teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius, turi būti laikomi pakankamu įrodymu, kad šie asmenys turi tokį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kuris būtinas norint eiti teisėjo pareigas.

(Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas)

[...] Konstitucija nedraudžia nustatyti ir tokios asmenų, siekiančių tapti teisėjais, korpuso formavimo tvarkos, kai asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir pretenduojantys tapti teisėjais, turi išlaikyti specialų egzaminą ar egzaminus, kai yra patikrinama, ar asmuo turi pakankamai profesinių žinių, kad galėtų dirbti teisėjo darbą. Tai, kad įstatymu gali būti įtvirtinta tokia teisėjų korpuso formavimo tvarka, kai asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir pretenduojantys tapti teisėjais, turi išlaikyti specialų egzaminą ar egzaminus, per kuriuos patikrinamos jų profesinės žinios ir gebėjimai, reikalingi teisėjo darbui, nereiškia, kad negali būti jokių šios bendros tvarkos išimčių, tačiau visos šios išimtys turi būti konstituciškai pagrįdžiamos.

(Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas)